

Lausunto oikeusministeriölle

Aihe: Lapset ja nuoret ihmiskaupan uhreina sekä ihmiskaupan uhrien lapset

Päiväys: 13.6.2025

Arvoisa oikeusministeriö,

Oheisessa lausunnossa esitämme näkemyksiä ja havaintoja alaikäisten ihmiskaupan uhrien tilanteesta Suomessa, perustuen sekä julkisissa ja puolijulkisissa toteutettavasta jalkautuvasta työn sekä rikos- ja päihdetaustaisten nuorten kanssa tehtävän työn kenttäkokemukseen ja viimeisimpiin tilastotietoihin.

1. Tilannekuva ja kehitys

Alaikäisiin kohdistuva ihmiskauppa on Suomessa alitunnistettu ja aliraportoitu ilmiö, nuorten kanssa työskentelevällä kentällä emme ikään kuin tiedä mitä tiedämme. Ilmiön tunnistamiseen vaikuttaa työntekijän oma perehtyneisyys, eikä jaettua tilannekuvaa nuorten kanssa työskentelevien keskuudessa juurikaan ole. Vaikka kentällä ilmiö näkyy erityisesti rikos- ja päihdetaustaisten nuorten parissa, sitä ei yleisesti tunnisteta ihmiskaupaksi. Tämä johtaa siihen, että nuorten tilannetta tarkastellaan muiden syyllistävien nimikkeiden, kuten hatkaamisen (luvaton laitoksesta poistuminen) tai omaisuusrikosten, kautta. Tällöin myös puuttumisen ja tuen muodot jäävät vajavaisiksi.

Eurostatin (2024) mukaan:

- 15 % tunnistetuista ihmiskaupan uhreista EU-alueella on lapsia.
- 75 % lapsiuhreista on tyttöjä.
- Hyväksikäytön muodoista 65 % on seksuaalista, 15 % työperäistä ja 20 % liittyy muihin tarkoituksiin, kuten pakottamiseen rikollisuuteen tai kerjäämiseen.
- 74 % lapsiuhreista on EU:n kansalaisia, 26 % EU:n ulkopuolisia.

2. Tunnistamisen haasteet

Ammattilaiset eivät yleisesti tunnista tilanteita ihmiskaupaksi. Nuoret eivät välttämättä itse ymmärrä olevansa uhreja, erityisesti jos he ovat olleet mukana rikollisessa toiminnassa. Julia Korkmanin mukaan monet uhrit eivät tiedosta olevansa uhreja, mikä vaikeuttaa myös tunnistamista. Häpeä ja pelko estävät kertomisen.

Päihteitä käyttävät alaikäiset saattavat jakaa huumeita saadakseen niitä itselleen. Tämä voi täyttää ihmiskaupan tunnusmerkit, mutta viranomaiset eivät välttämättä tunnista tilannetta

tällaisena. Tämä johtaa siihen, että nuoria voidaan syyttää rikoksista, joihin heidät on pakotettu.

Tunnistamisen taustalla tulisi aina huomioida lapsen tai nuoren kehitysvaihe, toimintaympäristö ja kokonaistilanne. Nuori voi esimerkiksi pois puhua tilannetta ja esiintyä ikään kuin olisi tietoisesti ja harkitusti toiminut tilanteessa täysivaltaisena toimijana. Nuorten uskallukseen kertoa itselleen tapahtuneista asioista vaikuttaa oleellisesti nuoren kokemukset seurauksista ja sitä kautta niiden mahdollinen pelko.

3. Ennaltaehkäisy

- Lisätään tietoisuutta ja koulutusta kaikille lasten ja nuorten kanssa työskenteleville.
- Selkeytetään terminologiaa ja konkretisoidaan ilmiötä myös nuorille itselleen. Puheeksi ottamisessa tulee käsitteellistä ihmiskaupan uhrin asemaa.
- Rikoksia tehneet nuoret voivat olla ihmiskaupan uhreja, mutta poliisin erityiskoulutus ei ulotu heidän kuulusteluihinsa. Tämä on korjattava.

4. Tunnistamisen ja tavoittamisen parantaminen

- Kehitetään ammattilaisten taitoja ja välineitä tunnistamiseen ja puheeksiottoon.
- Tarjotaan konsultaatiotukea ja mallinnetaan hyviä tunnistamiskäytäntöjä.
- Pidetään aihetta aktiivisesti esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa.
- Aseman Lapset ry:n viiden rikos- ja päihdetaustaisten työntekijöiden lisäarvo on merkittävä lisä tunnistamiseen ja työskentelyyn. Tämän kohderyhmän edustajien kokemosoasaamista olisi järkevä hyödyntää tunnistamisen helpottamiseksi ja ilmiön ymmärtämiseksi.
- Lapsia ja nuoria uhreja kuulustelevat poliisit ovat saaneet erityiskoulutuksen. Tätä koulutusta tulisi laajentaa myös alaikäisiä rikoksen tekijöitä kuulusteleville poliiseille. Tutkimuksien mukaan useat alaikäiset rikolliset omaavat useita uhrikokemuksia myös. Myös osa rikoksista tehdään pakottaen tai painostaen. Näitä harvemmin tunnistetaan.
- Olisi tärkeää antaa ohjeistus tietosuojaan liittyvistä asioista sekä selventää miten viranomaisten rinnalla voi työskennellä esimerkiksi nuorisotyön ammattilainen, jolla on nuoreen luottamuksellinen kontakti.
- Mahdollistetaan anonyymit kanavat avun etsimiseksi.

5. Palveluohjaus ja auttaminen

- Tunnistetaan korkean riskin tilanteet: hatkaaminen (luvan laitoksesta poistuminen), laittomien päihteiden käyttö, rikoskierteet ja jengiytyminen.
- Parannetaan palveluketjujen ymmärrystä ja osaamista, erityisesti perusopetuksen ja lastensuojelun välillä. Alueelliset palveluketjut on tärkeää saada näkyväksi toimijoille.
- Lisäksi tarvitaan koulutusta kaikille lasten ja nuorten kanssa toimiville ammattilaisille. Ihmiskaupan uhria ei useinkaan siirretä pois koulusta tai tutusta

arjesta, vaikka hänelle muodostuisi tukiverkostoja. Tämän vuoksi jokaisen palveluntarjoajan tulee ymmärtää sekä ilmiö että palvelurakenteet.

6. Rikosvastuu

- Rikokset tulee tunnistaa tilanteissa, joissa nuori on ollut ihmiskaupan uhri.
- Rankaisemisen sijaan keskityttävä kuntouttamiseen. Hyvänä esimerkkinä HSS, eli hoito syytteen sijaan -menetelmä, jota ainakin Rovaniemellä ja Kemi-Tornion alueilla on käytetty
- Uhreina toimineita nuoria ei tule kriminalisoida, vaan heidän asemansa on ymmärrettävä osana väkivalta- ja hyväksikäyttökierteitä.

Kunnioittavasti,

Eliisa Ahlstedt & Heikki Turkka

050 500 4426 / 050 518 5511

Aseman Lapset ry:n jalkautuva- sekä rikos- ja konfliktityö

Etunimi.sukunimi@asemanlapset.fi